

GASIŪNAS POVILAS

Gimė 1897 04 04 Uvainiuose Rokiškio rajone, mirė 1966 06 25 Šiauliuose

Spaudos kolekcionierius, kraštotyrininkas

1899 m. tėvai persikėlė į Grigiškių k., nusipirkę apie 10 ha žemės. 1906 m. mirus tėvui, liko motina su 7 vaikais, 10 m. išėjo piemenauti, tarnavo pas ūkininkus. Mokėsi tik keturis mėnesius ir išmoko tik elementorių. Vengdamas kariuomenės, pabėgo į Latvija. 1924 m. gyveno Rygoje, 1925 m. grįžo į Lietuvą, bet Lenkijos pasienyje buvo suimtas ir pristatytas į Šiaulius, į 8-tą pulką, vėliau perduotas kariuomenės teismui. Kalėjo VI forto kalėjime, bet kariuomenės teismas jį išteisino. 1926 m. apsigyveno Kaune, dirbo statybose. Aktorius, režisierius J. Stanulis parūpino nuolatinį darbą Valstybės teatre. 1931 m. Šiauliuose įsikūrė Valstybės teatro Šiaulių skyrius, dirbo scenos darbininku. 1935 m. teatras buvo perkeltas į Klaipėdą. 1939 m. su teatru vėl persikėlė į Šiaulius, kur buvo atkurtas Šiaulių dramos teatras. 1942 m. vokiečių gestapininkai kolekcininką neva už komunistinės spaudos platinimą areštavo, tardė ir mušė, bet nieko neišgavę paleido. Negalėdamas grįžti į Šiaulius, apsigyveno Rokiškio apylinkėse ir tik 1944 m. grįžo į Šiaulius. Nuo 1944 m. Aušros muziejaus darbuotojas, vėliau dar ir kino mechaniko padėjėjas, 1948-1949 m. antrinių žaliavų įmonės „Sojuzutil“ darbuotojas, 1949-1952 m. Invalidų kooperacijos artelės „Apsauga“, vėliau Šiaulių miesto išorinės sargybinės apsaugos skyriaus sargas. Nuo 1958 m. išėjo į pensiją.

Kolekciją pradėjo kaupti apie 1924 m. Dar gyvendamas Latvijoje iš užsienio gaudavo ten laisvai leidžiamą spaudą, kurios į Lietuvą neišleisdavo, perskaitęs platindavo lietuviams. Gyvendamas Kaune, platino spaudą, pradėjo rinkti spaudos kolekciją – viso pasaulio lietuvių knygas, laikraščius, atsišaukimus, plakatus, dokumantus, kalendorius ir kt. Atlyginimą skyrė išliekamąją vertę turinčios spaudos supirkimui ir paieškoms. Dirbdamas nuolat gastroliuodavo po Lietuvos miestelius ir kaimus, o tai palengvino spaudos kolekcijų rinkimą. Nebuvo Lietuvoje tokio antikvaro, kuris nebūtų po kelis sykius P. Gasiūno aplankytas. Nemažai leidinių padovanojo M. Jankus, kiti lietuviškos spaudos leidėjai. Teatru persikėlus į Klaipėdą, kolekcininkui atsivėrė naujos erdvės. Išlandžiotos miesto ir apylinkių palėpės leido sukaupti naujus spaudos leidinių turtus – seniausių eniausių spaudos draudimo laikų knygų, laikraščių, kalendorių. Jo kolekciją papildė pačių pirmųjų laidų Evangelikų mišiolų, mišių knygos, Pipiro, Jono Orento, Franko, Martyno Liuterio mišalai ir biblijos lietuvių kalba. 1944 m., iš Rokiškio grįžus į Šiaulius, teatro pastatas buvo sudegęs, o jo rūsyje paslėpta 10 000 knygų ir stambesnių leidinių kolekcija dingusi.

1946 m. išlikusias savo spaudos kolekcijas perdavė Aušros (apie 10 000 leidinių) ir Rokiškio (35 000 leidinių) kraštotyros muziejams. Daug jo surinktų leidinių išlikę vieninteliu egzemplioriumi.

1938 m. Klaipėdoje surengė spaudos parodą. 1939 m. Šiauliuose parodos pavilijone surengė spaudos parodą. 1940 m. komunistinės spaudos paroda surengta Šiaulių Aušros muziejuje. 1947 m. paroda surengta Rokiškio kraštotyros muziejuje.

Rašė eilėraščių, prozos kūrinėlių. Keletas jų spausdinta jo paties išleistoje knygelėje „Lietuvių periodinės spaudos kolekcija“ (1937). Dalis jų publikuoti JAV leistame laikraštyje „Tiesa“. 1963 m. buvo paruošęs spaudai rinktinę „Keturi laikotarpiai: spaudos kolekcionieriaus eilėraščiai, atsiminimai, paršyti 1936-1960 m.“. Kaip rankraštis ši rinktinė saugoma Rokiškio krašto muziejuje. Surinko liaudies dainų.

Leidiniai

Lietuvių periodinės spaudos kolekcija : [1936/1937 m.] – Klaipėda : leidėjas P. Gasiūnas, 1937 (Kėdainiuose : Movšovišiaus ir Kagano sp.). – 38, [2] p. : iliustr.

Knygos apie P. Gasiūną

Gasiūnas V. Nesuklupęs gyvenimo kelyje : apybraiža apie kolekcionierių Povilą Gasiūną / Vytautas Gasiūnas. – Utena : Utenos spaustuvė, 1999 (Utena : Utenos sp.). – 27, [1] p. : iliustr.

Šaltiniai

Šiaulių kraštotyriminkai / Lietuvos kraštotyros draugijos Šiaulių miesto skyrius. – Šiauliai, 2002. - P.

Knygotyra. - T. 46 (2006), p. 252-258.

Lietuvos muziejų rinkiniai. - Nr. 3 (2004), p. 72-74.

Panemunėlis / [sudarytojai Venantas Mačiekus, Povilas Krikščiūnas]. – Vilnius, 2011. – D. 2, p. 1502-1509.

XXVII knygos mėgėjų metraštis. – Kaunas, 1933-1937. – [Kn.] 2, p. 189-191.

Prie Nemunėlio. - 2014, Nr. 1 (32), p. 72-77.

Šiaulių naujienos. - 2017, bal. 21, p. 11, bal. 28, p. 11.